

HALI SANAYİ

Hazırlayan
Tuğrul SOMUNCUOĞLU
2010

T.C.
Başbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi

HALI SANAYİ

ÜRÜNÜN TANIMI

Armonize Sistem sınıflandırmasına göre halılar 4 ana gruba ayrılmaktadır. Bu ana gruplar aşağıda yer almaktadır. SITC (Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması- Standard International Trade Classification) sınıflandırmasına göre halılar STIC: 659'da yer almaktadır.

H.S. No:

5701: Düğümlü veya sarmalı halılar

5702: Dokuma halılar

5703: Tafting halılar

5704: Keçeden halılar

5705: Diğer halılar ve yer kaplamaları

TÜRKİYE'DE HALI SANAYİ

Halı Türk milletinin dünya medeniyetine bir armağanıdır. Dünyada dokunmuş ilk halı örneği olarak bilinen ve Orta Asya Hun'larının yaşadığı Altay dağı eteklerindeki Türk kurgan mezarlarından 5. Pazırık kurganındaki kazılarda bulunmuş olan ve bu yüzden de "Pazırık Halısı" olarak adlandırılan halının; M.Ö. 3. yüzyılda Orta Asya Hun topluluğu tarafından dokunduğu kabul edilmektedir. Halının bordüründe yer alan motifler içindeki süvari ve atların detayında, eyer örtüsü tasvirleri ile atların kuyruklarının bağlanma biçimleri, Hun kültürüne ve o dönem Türk topluluklarının geleneklerine ait önemli ayrıntılar olarak halının kimliğini belirlemektedir. Türkler Orta Asya'nın steplerinde kendilerini soğuktan korumak için koyun yününden halılar yapmışlar ve sanatsal değer kattıkları bu halıları göç ettikleri her yere beraberlerinde götürmüşlerdir. Türk topluluklarının, tarihin ilk dönemlerinden itibaren halı ve kilim dokumasını bilen ve en güzel örneklerini dünya uygarlığına kazandıran bir kültürel zenginliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür.¹

15. yüzyıl Avrupa'sı sosyal yaşamında ve sanat dünyasında önemli bir yere sahip olan el yapımı Türk halı ve kilimleri o dönemlerde yapılan birçok resme ilham kaynağı olmuştur. 16. ve 17. yüzyıllarda, özellikle Rönesans döneminde, bu ilgi daha da artarak aristokratların portrelerine, dini figürlere ve diğer resimlere girecek kadar etkisini göstermiştir. Türk halıları Avrupa'da çok yüksek fiyatlara alıcı bularak adeta bir saygınlık ve sosyal statü simgesi haline gelmiştir. Tarihin her döneminde, göç ettikleri her coğrafyada, Türkmen boy ya da oymakları, gelenekleri olan bu etnografik ve asil el sanatlarını devam ettirerek bugün dahi hayranlıkla bakılan ürünlerini dünya uygarlığına kazandırmışlardır.

Anadolu halı ve kilimleri canlı renkleri, motifleri, desenleri ve yüksek kalitesiyle evrensel bir üne sahiptir. Bu halılar ve kilimler doğal boyalar kullanılarak yapılmaktadır. Birçok aile hala parlak ve canlı renkler üretmek için kullanılan ve yapımında yaprak, çiçek, kök, sebze ve meyvelerden faydalanılan renk formüllerine sahiptir.

¹ www.sumerhali.gov.tr

I. Üretim

Ülkemizdeki el halısı üretim rakamlarına yönelik güncel bir veri bulunmamaktadır. El dokuması halı ve kilimler, günümüzde yer kaplaması amacıyla değil, daha çok süs ve prestij amaçlı olarak kullanılmaktadır. El dokuması halı ve kilimler, iklim şartları nedeniyle, Karadeniz Bölgesi dışında, hemen hemen ülkemizin tüm bölgelerinde dokunmaktadır

Türkiye'deki toplam halı pazarının % 90'ını makina halısının oluşturduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'deki kişi başına halı tüketimi diğer ülkelere göre düşüktür.

Ülkemizdeki makina halısı üretiminin yaklaşık % 70'i Gaziantep'te gerçekleştirilmektedir. Gaziantep'te yerleşik firmalar özellikle polipropilen ve akrilikten yapılan makina halılarında yoğunlaşmıştır. Kayseri ve İstanbul üretimin yoğun olarak yapıldığı diğer illerdir.

TOBB kayıtlarına göre makine halısı sektöründeki kapasitenin 200 milyon m² üzerinde olduğu görülmektedir.

II. DIŞ TİCARET

Türkiye'nin halı ihracatı özellikle son üç yıldır önemli artışlar göstermiştir. Türkiye'nin toplam halı ihracatı 2007 yılında 992 milyon Dolar olmuş, 2008 yılında bir önceki yıla göre % 16,7 artışla 1,158 milyar Dolar ve 2009 yılında bir önceki yıla göre % 7,2 azalma ile 1,07 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılı Türkiye halı ihracatı dünya halı ihracatının % 8,3'lük bir kısmını oluşturarak dünyanın en büyük 4. ihracatçısı konumuna gelmiştir.

Halı ihracatımızda makine halıları yaklaşık 954 milyon Dolarla ilk sırada yer almaktadır. Son yıllarda halı ihracatının bu denli yükselmesinde, makina halılarının rolü büyüktür. Makine halıların ihracatı 2006 yılında %15, 2007 yılında % 35 ve 2008 yılında ise % 20 oranında artış göstermiştir. Ancak 2009 yılında Makine halısı ihracatımız % 6,4 oranında azalmıştır. Makina halısı ihracatında 2009 yılında en önemli pazarlarımız; Suudi Arabistan (% 15), Irak (% 10,5), Almanya (% 7), ABD (%5,5) ve Polonya (%3,6) olmuştur.

2009 yılında yapılan el yapımı halı ve kilim ihracatı 121 milyon Dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Türkiye'nin toplam halı ihracatının % 11'ini el dokuması halı ve kilimler, % 89'unu ise makine halıları oluşturmaktadır. El halısı ve kilim ihracatımız 2008 yılında % 1 , 2009 yılında ise % 12,9 oranında azalma göstermiştir. 2009 yılı itibariyle el halısı ve kilimlerdeki en önemli pazarlar İstanbul Ahl. S.B. (%38,8), ABD (%20), Japonya(%9,1), ve Belçika (% 4,7) olmuştur.

Öte yandan, ülkemizin turistik bölgelerinde yabancı turistlere önemli oranda el dokuması halı ve kilim satışı yapılmaktadır. 2009 yılında ülkemizi ziyaret eden turist sayısı 27 milyonu aşmıştır.

Türkiye'nin Halı ve Kilim İhracatı (1000 ABD Doları)

AS No	Madde Tanımı	2007	2008	2009	08/09 % değ.	2009 % Pay
5701	Düğümlü veya sarmalı halılar (El dokuması halılar)	133.092	132.312	115.452	-12,8	İst. AHL. S. B.(41), ABD(21), Japonya(10), Belçika(4,7)

570210	Kilim, sumak, karaman vb. elde dokunmuş yer döşemeleri	7.578	6.891	6.004	-12,9	Fransa(17,7), ABD(12,8), Suudi arabistan(7,8), Japonya(6,5), Almanya (5,2)
Toplam el halısı ve kilim		140.670	139.204	121.456	-12,9	İst. AHL. S. B.(38,8), ABD(20), Japonya(9,1), Belçika(4,7)
570220-570299	Dokuma makine halıları	176.115	838.585	768.619	-8,4	Suudi Arb.(15,1), Irak(11), Almanya(7,5), ABD(5,7), Polonya(3,5)
5703	Tufte edilmiş halılar	630.224	141.828	151.952	7	Irak(9,9), Suudi Arb.(6,6), İngiltere(6,3), Mısır(5,7), Libya (5,6)
5704	Keçeden halılar	455	549	565	2,9	İran(22,5), Rusya Fed.(16,3), Fas, (13,5), Türkmenistan(5,9), Yunanistan(5,8)
5705	Diğer halılar ve yer kaplamaları	44.518	38.284	33.147	-13,2	Suudi Arb.(56,2), BAE (7,4), Endonezya(5,2), Malezya (3,7)
Toplam Makine halıları		851.314	1.019.057	954.284	-6,4	Suudi Arb.(15), Irak (10,5), Almanya(7), ABD(5,5), Polonya(3,6), İngiltere(2,8)
Toplam halı		991.985	1.158.262	1.075.740	-7,2	Suudi Arb.(13,5), Irak(9,4), ABD(7,2), Almanya(6,4) İst. AHL. S. B.(4,4), Polonya(3,2)

Kaynak: DTM

İthalat

Türkiye'nin halı ithalatı da artış göstermektedir. 2006 yılında 167 milyon dolar olan halı ithalatı 2007 yılında % 15 artışla 193 milyon dolara yükselmiş ve 2008 yılında % 9 artışla 210 milyon Dolar olmuştur. 2009 yılında halı ithalatımız %32,4 oranında azalarak 141,5 milyon Dolara düşmüştür.

Türkiye'nin halı ithalatının % 64,5'ini (91,9 milyon Dolar) el halıları, % 35,5'ini ise (49,5 milyon Dolar) makine halıları oluşturmaktadır. El halıları ve kilimler en çok Hindistan (35), Çin (32,9), Pakistan (22), İran (2) ve Nepal (1,9) 'den ithal edilmektedir. Makine halıları ise en çok Belçika (20,5), Hindistan (15,1), Çin (10,5), Hollanda (10,1) ve ABD (8,1)'den ithal edilmektedir.

Türkiye'nin Halı ve Kilim İthalatı (1000 ABD Doları)

AS No	Madde Tanımı	2007	2008	2009	08/09 % değ.	2009 % Pay
5701	Düğümlü veya sarmalı halılar (El dokuması halılar)	109.902	122.329	89.381	-26,9	Hindistan(34,8), Çin (32,5), Pakistan(23), Nepal(1,9)
570210	Kilim, sumak, karaman vb. elde dokunmuş yer döşemeleri	7.152	6.146	2.532	-58,8	Hindistan(53,2), İran(15,6), Moldovya(13,7), Çin(9,1)
Toplam el halısı ve kilim		117.054	128.475	91.913	-28,5	Hindistan(35), Çin (32,9), Pakistan(22), İran(2), Nepal(1,9)
570220-570299	Dokuma makine halıları	14.366	15.991	12.885	-19,4	Hindistan(44,2), Belçika(13,2), Almanya (12,9), Çin (11,9) Mısır(2,4)
5703	Tufte edilmiş halılar	52.603	57.154	30.254	-47	Belçika(26,2), Hollanda(14,5), ABD(12,5), Çin(10), Suudi Arb.(5,9),
5704	Keçeden halılar	4.185	3.824	3.162	-17,3	Almanya(48,7), Belçika(15,3), Hollanda(13,2), Mısır (12,1), Fransa (7,5),
5705	Diğer halılar ve yer kaplamaları	4.559	4.858	3.293	-32,2	İngiltere(34,3), Hindistan(26,9), Çin(19), Hollanda(3,6), Fransa(2,4)
Toplam Makine halıları		75.713	81.827	49.595	-39,4	Belçika(20,5), Hindistan(15,1), Çin(10,5), Hollanda(10,1), ABD(8,1), Almanya(8,1)

Toplam halı	192.767	210.302	141.508	-32,7	Hindistan(28,4), Çin (24,8), Pakistan(14,9), Belçika(7,1), Hollanda(3,5)
-------------	---------	---------	---------	-------	--

Kaynak: DTM

DÜNYA HALI PAZARI

I. Üretim

Dünya el halısı ve kilim üretimi ve ihracatı genellikle Hindistan, Çin, İran, Pakistan, Türkiye, Nepal ve Tibet tarafından yapılmaktadır. 2008 yılında Afganistan'da bu ülkeler arasında yer almıştır. Dünya el halısı ve kilim pazarı çoğunlukla İranlı, Çinli ve Pakistanlı üretici/ihracaçlıkların kontrolünde bulunmaktadır. Sözkonusu ülkelerin dünya el dokuması halı ve kilim pazarına hakim olmalarının sebepleri şunlardır:

- İthalatçı ülkelerdeki dağıtım kanallarının, depoların ve perakende ağının büyük çoğunluğuna sahip olmaları
- Bu dağıtım kanallarında kendi ülkelerinin ürünleri dışında ürünleri satmamaları
- Bu ürünlerde en fazla maliyet kalemini oluşturan işçilik giderlerinin bu ülkelerde oldukça düşük olması nedeniyle ürünleri dünya pazarına düşük fiyatla sunabilmeleri
- Devletin bu ülkelerde el dokuması halı ve kilim sektörü için toparlayıcı ve koordine edici rolünün etkisi
- Bu ülkelerin uzun yıllardır ürünleri için batı pazarlarında oluşturdukları güçlü imaj

Dünyada en fazla makina halısı ABD tarafından üretilmektedir. Belçika halı üretiminde ABD'den sonra ikinci sırada iken dünya makina halısı ihracatında birinci sıradadır. Asya'da ise Çin, Pakistan ve Hindistan makina halısı üretiminde önde gelen ülkelerdir.

Avrupa Birliği'nde makina halısı üretimi çoğunlukla Belçika, Almanya, Hollanda, İngiltere ve Fransa'nın kuzeyinde yoğunlaşmıştır. Belçika'nın Gent şehri bu üretim alanının merkezi konumundadır. Her yıl yaklaşık 1 milyar m² yeni halı AB'de kullanılmaktadır.²

Dünya makina halısı üretiminde diğer sektörlerde olduğu gibi firma evlilikleri son yıllarda sıkça yaşanmaktadır. Küçük firmalar büyük firmalar tarafından satın alınmakta ve büyük firmalar pazar payı ile orantılı olarak kapasitelerini artırmaya çalışmaktadırlar.

II. Ticaret

Halı dünyada en çok kullanılan yer kaplaması olmasına rağmen parke, ahşap döşeme, lamine, vinil gibi diğer zemin kaplamalarına olan talebin artmasıyla son yıllarda halıya olan talep azalmıştır. Özellikle sıcak iklime sahip bölgelerde halı talebinde azalma gözlenmektedir.

² <http://www.unitex.be/diverse/worldcongres.pdf>

Dünya halı ithalatında 11,5 milyar Dolar ile makine halıları ilk sırada yer almaktadır. Makine halıları toplam halı ithalatının % 87'sini oluşturmaktadır. 2008 yılı itibarıyla en çok makina halısı ithal eden ülkeler ABD (%12,9), İngiltere (%12,1), Almanya (%9), Kanada (%6,7), Fransa (%4,6) ve Japonya (%4,3) olmuştur. Aynı dönemde en çok makine halısı ihraç eden ülkeler sırasıyla Belçika (%22,1), Çin (%11,7), Hollanda (%9,6), ABD (%8,9), Türkiye (%8,5), Hindistan (%6,6) ve Almanya (%2)'dir.

Dünya el halısı ve kilim ithalatı 2008 yılında % 11,9 oranında azalarak 1,65 milyar Dolar olmuştur. 2008 yılında el halısı ithal eden başlıca ülkeler ABD (%30,1), Almanya (%13,2), Türkiye (%7,7), İtalya (%4,1), Serbest Bölgeler (%3,9), İngiltere (%3,1) ve Fransa (%2,7) olmuştur. Aynı dönemde Hindistan (%19,5), Afganistan(%12,4), İran (%12), Çin (%10,6), Pakistan (%9,6), Mısır (%7,7) ve Türkiye (%7,2) en çok ihracat yapan ülkelerdir.

Dünya Halı ve Kilim İthalatı (1000 ABD Doları)

Ürün Grubu	2004	2005	2006	2007	2008	2008 – Ülke Payı (%)
Makine Halıları	8.356.042	9.120.868	9.833.701	11.088.079	11.541.101	ABD (12,9), İngiltere (12,1), Almanya (9), Kanada (6,7), Fransa (4,6), Japonya (4,3), Hollanda (3,4)
El Dokuması Halı ve Kilimler	1.780.129	1.787.144	1.820.962	1.884.907	1.658.241	ABD(30,1), Almanya(13,2), Türkiye(7,7), İtalya(4,1), Ser. Bölgeler (3,9), İngiltere(3,1), Fransa(2,7)
Toplam Halı	10.133.680	10.921.414	11.667.615	13.040.023	13.285.643	ABD(15,3), İngiltere(11), Almanya(9,5), Kanada(6,1), Fransa(4,3), Japonya(4,1), Hollanda(3,1)

Kaynak: ITC - TradeMap

Dünya Halı ve Kilim İhracatı (1000 ABD Doları)

Ürün Grubu	2004	2005	2006	2007	2008	2008 – Ülke Payı (%)
Makine halıları	9.006.467	9.877.416	10.852.811	12.203.263	11.915.593	Belçika(22,1), Çin(11,7), Hollanda(9,6), ABD(8,9), Türkiye(8,5), Hindistan(6,6), Almanya(2), İngiltere(3,5)

El Dokuması Halı ve Kilimler	1.649.024	1.817.401	1.740.556	1.690.910	1.940.142	Hindistan(19,5), Afganistan(12,4), İran(12), Çin(10,6), Pakistan(9,6), Mısır (7,7), Türkiye(7,2)
Toplam Halı	10.606.123	11.621.611	12.525.193	13.897.333	13.896.124	Belçika(19), Çin(11,2), Hindistan(8,3), Türkiye(8,3), Hollanda(8,3), ABD(7,9), Almanya(4,9), İngiltere(3,2)

Kaynak: ITC - TradeMap